

הארות והערות

פרשת מברומטיס וזיכיון הספקת החשמל באזור ירושלים*

מיכאל ארן

לפני מלחמת-העולם הראשונה ואפילו בזמן המלחמה, התורכים העניקו זכויות כלכליים לאנשים וגופים שונים. ההליכים לקבלת זכויות היו כנראה תלויים בתשלום סכום-כסף, אולם בעל הזיכיון לא נדרש להביא הוכחות ליכולתו הכספית, או לעמוד במועדי-ביצוע. רכישת זכויות הפכה לעסק ספקולטיבי, ובעל הזיכיון קיווה, שבבוא הזמן יוכל לקבל תמורה משולשת או מרובעת. חוזה סְבֵר (Sevres), שהיה אמור להיות חוזה השלום בין תורכיה ובנות-הברית (אם כי לא אושר), קבע שזכויות שניתנו לאזרחים של בנות-הברית לפני 29 באוקטובר 1914, יהיו בתוקף גם לאחר המלחמה. על-פי סעיף 314 של החוזה, מותר היה לממשלה להפקיע זכויות אלה, תוך הסכמה של בעל הזיכיון או בבוררות.¹

הציונים נתקלו בזכויות תורכיים, הן בעניין יס-המלח והן בעניין החולה, שבעליהם תבעו פיצויים תמורת ויתור על זכויותיהם. בפני בעל-זיכיון כזה היו קיימות שתי אפשרויות: א. לנסות ולממש את זכויותיו, דבר שהיה מונע מהציונים בעלות על הזיכיון. ב. לתבוע פיצוי גבוה עבור הזכות לממש את הזיכיון, דבר שהיה מייקר בהרבה את עלות ביצועו.

הכולט שבין אותם בעלי-זכויות היה יווני בשם אויריפידס מברומטיס (Euripides Mavromatis), אשר כונה 'צייד זכויות' וטען, שברשותו מסמכים תקפים הנותנים לו זכות לספק לירושלים וליפו חשמל ומים, וכן זיכיון להפקת חשמל מהירדן.²

כבר במחצית שנת 1920 היה ידוע לציונים, שלמברומטיס יש זיכיון לאספקת חשמל ומים בירושלים, אותו קיבל לפני פרוץ המלחמה, ולפיכך הוא עלול לעכב את רוטנברג. הציונים הבינו, שאין אפשרות להתעלם מקיומה של התביעה, ושמברומטיס אינו פועל לבדו. מאחוריו עמדה קבוצה פיננסית צרפתית בשם Perrier, והפקעה שרירותית של הזיכיון היתה גורמת לקשיים עם

* הארה למאמרי, 'המשא-ומתן להשגת זיכיון לחברת-החשמל', קתדרה, 26 (טבת תשמ"ג), עמ' 133-176, ולמאמרו של ש' אביצור, 'משאביה האנרגטיים של ירושלים לפני קום המדינה', קתדרה, 21 (תשרי תשמ"ב), עמ' 187-206.

1 על ההיבטים המשפטיים של פרשת הזכויות מלפני המלחמה ראה: N. Feinberg, *La Jurisdiction de la Cour Permanente et Justice Internationale dans le Systeme des Mandats*, Paris 1930 (להלן: פיינברג).

2 על שיטותיו של מברומטיס בהשגת זכויות מהתורכים ראה מיזכר מיום 21 בנובמבר 1927 (CO 733/144) של קינג, היועץ המשפטי במשרד האוצר, להרדינג ממשרד המושבות. במיזכר זה מעיר קינג בקשר לתביעה כספית של יווני בשם אקסלריס ממברומטיס כי האחרון היה מנסה להשיג זיכיון בכל מקום אפשרי ורק לאחר מכן היה מנסה לגייס את הכספים הדרושים למימושו.

הצרפתים.³ פקידי הממשלה בלונדון התייחסו בספקנות אל תביעותיו של מברומטיס; מלכין (Malkin), היועץ המשפטי של משרד החוץ, קבע שעל מברומטיס להוכיח כי הזיכיון תקף. לחליפין, הציע בנטוויץ, היועץ המשפטי של ממשלת ארץ-ישראל, כי היות ומברומטיס לא ביצע שום עבודות מעשיות בגין הזיכיון, ישלמו לו פיצויים רק עבור ההוצאות הממשיות שהיו לו.⁴ בקיץ 1921 גייס מברומטיס לעזרתו את גיימס מלקולם, אנגלי ממוצא ארמני, אשר היה בקשר עם וייצמן עוד מזמן מלחמת-העולם הראשונה, כשכיהן כנציג הארמני הראשי בלונדון.⁵ מלקולם הודיע למשרד המושבות, שהקבוצה הצרפתית אינה שותפה יותר לתכניתו של מברומטיס, ובמקומה הצליח לגייס סינדיקט פיננסי בריטי. במשרד המושבות לא קיבלו בברכה את היוזמה היוונית-ארמנית מתוך חשש שהדבר יחבל במפעלו של רוטנברג.⁶ הבריטים חשבו לפסול את תביעתו של מברומטיס על הסף היות וכאזרח עות'מאני לא היה זכאי על-פי חוזה סבר להכרה בזיכיון שלו. מברומטיס שכר עורך-דין ממוצא יווני בשם סטברדידי (Stavriddi), כנראה בשל קשריו הטובים עם הממשלה היוונית, וזה טען בשם שולחו, כי מברומטיס הוא למעשה אזרח יווני, ולכן אי-אפשר לבטל את תביעתו.⁷ במקביל נפגש מלקולם עם וייצמן וניסה לגשש אצלו, האם אפשר יהיה להגיע להסכם, לפיו תשלם ההסתדרות הציונית פיצוי למברומטיס עבור ויתור על זכויותיו. רוטנברג שלא השתתף בפגישה הזאת, כינה את מברומטיס סחטן וסירב בכל תוקף להגיע לכל הסדר כספי עמו.⁸

בקיץ 1922 קיבל משרד המושבות חוות-דעת משפטית, שאכן יש לראות במברומטיס אזרח יווני, ולפיכך זיכיון החשמל והמים של ירושלים הוא תקף.⁹ באותו זמן הצליח מברומטיס לגייס פטרון נוסף — חבר פרלמנט ממוצא אירי, אוקונור (O'Connor). אוקונור דרש, שלאור חוות-הדעת המשפטית החיובית, ישלח משרד המושבות למברומטיס מכתב המכיר בזכויותיו בירושלים, אחרת רוטנברג ימשיך בסירובו לבוא במשא-ומתן עם מברומטיס. משרד המושבות רצה גם הוא לפתור את הבעיה במהירות האפשרית, כדי לא להשאיר את ירושלים ללא חשמל. גם וייצמן וד"ר הלפרן המשיכו להחזיק בדעה, שמוטב להגיע להסדר עם מברומטיס, מחשש שמא אספקת החשמל לירושלים תיפול לידיים לא-יהודיות. ב-4 באוגוסט 1922 אישר משרד המושבות במכתב לאוקונור של מברומטיס זכויות מסוימות בירושלים, והמליץ שמברומטיס ינסה להגיע

3 ראה תזכיר של ליאונרד שטיין מיום 14 ביולי 1920 וכן מכתב של שטיין אל ועד הצירים מיום 14 ביולי 1920, ותשובתו של עליאש מיום 17 באוגוסט 1920, אצ"מ Z 4/25040. עליאש כתב, שמבחינה משפטית הזיכיון הוא תקף (Valid), אולם ההערכה היא, שלמרות התמיכה הפיננסית שמאחוריו, לא יוכל מברומטיס לבצע את הזיכיון בשל עליית המחירים וחוסר הכדאיות של הפרוייקט.

4 תזכיר של מלכין מיום 15 באוקטובר 1920, FO 371/5234; 9254/3167/44; תזכיר של בנטוויץ מיום 13 באוגוסט 1921, CO 733/4/37854.

5 על גיימס מלקולם ראה: L. Stein, *The Balfour Declaration*, London 1961, pp. 262-264. והערות פקידי משרד המושבות מיום 26 באוגוסט 1921 CO 733/11/47864. הפעילות של מברומטיס גברה לאחר שרוטנברג קיבל את הזכויות לעוגיה ולירדן, ימים מספר קודם-לכן.

7 ראה מכתב שקבורו לויצמן CO 733/17b p. 221. ראה מכתב סטברדידי לשקבורו מיום 29 בדצמבר 1921 CO 733/17B/64281; מכתב מברומטיס לרוטנברג מיום 18 בפברואר 1922 ומכתב של מלקולם לנלמן, מזכיר ההסתדרות הציונית, מיום 24 בפברואר 1922, אצ"מ Z4/905/2.

9 ראה הערות פקידי משרד המושבות מסוף יולי 1922, CO 733/35, pp. 79-80. הם גם יעצו לעורך-דינו של רוטנברג, נתן (Nathan), לנסות ולשכנע את מורשו להגיע להסדר עם מברומטיס, אך רוטנברג סירב.

(PALESTINE.)

COLONIAL OFFICE TO THE LAW OFFICERS.

[Nationality of Mr. Euripides Mavrommatis.]

DOWNING STREET,

3rd July, 1922.

GENTLEMEN,

1 I am directed by Mr. Secretary Churchill to inform you that he has for some time had under consideration the claim of a certain Mr. Euripides Mavrommatis to concessionary rights in respect of the supply of drinking water and of electrical energy to the town of Jerusalem.

2. From the enclosed correspondence you will observe that hitherto Mr. Churchill has adopted the attitude that, since Mr. Mavrommatis was described as an Ottoman subject in the documents upon which he bases his claim (i.e., in the 2 Conventions of January, 1914), and the concession was granted to him in that character, he must, for the purpose of the concession, be considered to be an Ottoman subject, and any rights thereunder which he may have acquired from the Turkish authorities will thus fall to be dealt with under Article 293 of the Treaty of Sèvres.

3. On the other hand, the solicitors of Mr. Mavrommatis contend that their client is, and was at the time of the grant of the concession, a Greek subject, and the fact that he was described therein as an Ottoman subject, in accordance, as it is alleged, with the Ottoman Law of Nationality, cannot impose that nationality upon him nor in any way detract from his right to demand as an Allied national that, in accordance with the provisions of Article 311 of the Treaty of Sèvres, his concession should be put into operation.

4. Mr. Churchill does not consider that the question of Mr. Mavrommatis' further claim to a concession in respect of the town of Jaffa, to which reference is made in the accompanying correspondence, need engage your attention, since this concession was not granted until after the outbreak of war, and can, therefore, be declared null and void under the provisions of Article 314 and 315 of the Treaty of Sèvres; but in order that a decision may be reached in the matter of the Jerusalem concession, I am to request that Mr. Churchill may be favoured with your advice on the following points:—

(1) Whether, on the assumption that the Treaty of Sèvres enters into force, the Government of Palestine on behalf of His Majesty as the Mandatory Power, would legally be justified in refusing to recognise Mr. Mavrommatis' concession on the ground that it was taken up in the character of an Ottoman subject and is, therefore, governed by the terms of Article 293 of the Treaty.

(2) Whether Mr. Mavrommatis would in view of the principles laid down in *Cook v. Prigg* (L.R. (1899) A.C. 572) have a legal remedy in any municipal court in the event of the Government of Palestine refusing to recognise the concession, and, if none, what opportunity would be open to him to test the legitimacy of such a refusal.

5. In this connection you will doubtless take into consideration the fact that Article 293 only provides machinery for the liquidation of "the property, rights and interest of Turkish companies or companies controlled by Turkish nationals," and does not refer specifically to the position of individual Ottoman subjects holding concessions.

I am, &c.,

להסדר עם רוטנברג; אם יכשל במשא-ומתן, יגיש את תכניותיו לאספקת חשמל לירושלים.¹⁰ במחצית אוגוסט 1922 הגיש מברומטיס תכניות הנדסיות לאספקת חשמל לירושלים וליפו. התכניות ליפו נדחו על הסף, שכן הזיכיון ליפו הוענק לו לאחר התחלת המלחמה, בשנת 1916; התכניות הנוגעות לירושלים נשלחו לארץ-ישראל.¹¹ בדיון על התכניות שהתקיים בירושלים טען רוטנברג, שמברומטיס לא יוכל לגייס את ההון הדרוש למימון הזיכיון. מאידך, אם הוא ישלם למברומטיס 200 אלף לירות פיצויים כדרישתו, בעוד שתחנת הכוח לירושלים תעלה כ-50 אלף לירות, הפרויקט לא יהיה כלכלי, ותושבי ירושלים יצטרכו לשלם את ההפרש בין המחירים.¹² לאחר השיפור שחל במצבו המשפטי של מברומטיס, בשל המכתב שקיבל ממשרד המושבות, ביקש ג'יימס מלקולם לחדש את המגעים עם ההסתדרות הציונית. הוא ניסה לעקוף את רוטנברג, בידועו שהסיכויים להגיע להסדר כספי עימו קלושים ביותר. מלקולם ביקש עבור מברומטיס בנוסף ל-200 אלף לירות כפיצוי על הזיכיון הירושלמי עוד 175 אלף עבור זיכיון הירדן, שכלל לא הוכר כתקף. כשנודע לרוטנברג על הפגישות בין מלקולם לווייצמן, עורר הדבר את חמתו והוא דרש שהמגעים בקשר לזכיונותיו יתנהלו אך ורק באמצעותו. רוטנברג חשש, שההתערבות של ההסתדרות הציונית בענייניו עלולה להסב לו נזק ולעודד את חברי הפרלמנט האנטי-ציונים לקראת הדיון, שהיה צריך להתקיים בפרלמנט באותו זמן.¹³ רוטנברג שהגיע ללונדון, הניח שגם אנשי משרד המושבות וגם חבריו בהסתדרות הציונית רוצים שיגיע להסדר עם מברומטיס.¹⁴ בפגישה שקיים עם מברומטיס וסטברדי, רוטנברג לא סטה מגישתו התקיפה. מאחורי מברומטיס, טען רוטנברג, עומד הון פוליטי ולא פיננסי, ולכן הוא ממשיך בפעולותיו. הוא הצהיר, שאינו מכיר בזכויותיו של מברומטיס, וכי רק בשל רצונה של הממשלה לספק במהירות חשמל לירושלים הוא מוכן להכנס למשא-ומתן עמו. רוטנברג שלל גם כל אפשרות להגיע להסדר באמצעות וייצמן, שהראה יתר גמישות ביחסו לפרשה, והודיע למברומטיס שההסתדרות הציונית היא רק תומכת פסיבית, וכי הוא, רוטנברג, הנציג המוסמך היחיד.¹⁵

לאחר זמן קצר הודיע רוטנברג למשרד המושבות, שהמשא-ומתן נכשל היות ולדעתו, מברומטיס אך רוצה לסחוט כספים. המגמה שהסתמנה במשרד המושבות לנוכח כשלון המשא-ומתן, היתה לדרוש מרוטנברג לבצע לפי-שעה את הזכיונות שלו ביפו ובירדן. באשר למברומטיס, הוצע 'למשוך' את המגעים עמו ולומר לו, שההחלטה הסופית לגבי תקפות הזיכיון שלו תתקבל שישה חודשים לאחר חתימת חוזה השלום עם תורכיה. ככל מקרה, אפילו אם מברומטיס יחליט גם

10 הדיונים במשרד המושבות וההתכתבות עם אוקונור מסוף יולי ותחילת אוגוסט 1922-230/35 CO עמ' 239-239.

11 מכתב סטברדי והערות פקידי משרד המושבות מיום 15 באוגוסט 1922, CO 733/40/40679.

12 פרוטוקול של ישיבה אצל המזכיר הראשי בירושלים מיום 22 באוגוסט 1922, CO 733/25.

13 ראה מכתב וייצמן לרוטנברג מיום 5 באוקטובר 1922, Z 4/905/2, בו הוא קובע שמגעיו עם מלקולם היו ראשוניים, ללא כל משמעות. ראה כס מכתב מלקולם לווייצמן (שם, שם), בו הוא מפרט את הצעותיו. וכן מכתב רוטנברג להסתדרות הציונית מיום 29 בנובמבר 1922, שם, שם.

14 ראה דיווח על פגישה במשרד המושבות מיום 20 באוקטובר 1920, בנוכחות רוטנברג ונתן, CO 733/40. באשר לזכיונות הירדן ויפו, הודיע משרד המושבות רשמית למברומטיס, שאין הוא מכיר בהם. ראה מכתב משרד המושבות לסטברדי מיום 21 באוקטובר 1922, CO 733/45 וכן סמואל מיום 19 באוקטובר 1922, CO 733/26/53981.

15 ראה פרוטוקול ישיבה בין רוטנברג, נתן, מברומטיס וסטברדי במשרדו של רוטנברג מיום 27 באוקטובר 1922, CO 733/39, pp. 818-821.

E. MAVROMMATIS.
Hotel Cecil Strand.
London 18th. /2/922.

121

No. 192			
RECEIVED			
21 FEB 1922			
ACKNOWLEDGED		ANSWERED	
DATE	BY	DATE	BY

P. Rutenberg Esq.
London.

Dear Sir,

When I accepted the invitation, transmitted to me on your behalf, to meet you on the 28th. January last, I was under the impression that you were desirous of coming to a friendly understanding with me in regard to my concessions, as it was for this purpose alone that I had expressed a wish to meet you. When however, in the course of the interview, it became clear to me that such was not your intention I took no steps to cut the same short as I did not wish to create the impression that I myself was not prepared to come to a friendly arrangement with you.

(...)

Yours truly,

קטע ממכתב של
מברומטיס אל רוטנברג
מיום 18 בפברואר 1922

לאחר תקופת ההמתנה הארוכה הזאת לבצע את הזיכיון, הדבר יותנה בתנאים קשים, כמו פיקוח על מחירים והגבלת רווחים, דבר שיקשה עליו בפעולותיו לגיוס כספים.¹⁶ בשלב זה לא היה ספק, שמשרד המושבות תומך תמיכה מלאה ברוטנברג, ורואה במברומטיס ספסר, שמטרתו לעשות רווחים קלים.

באותו זמן הגיעה פרשת מברומטיס גם לעיתונות הבריטית. התעמלן הפרו-ערבי ג'פריס (M.N. Jeffries) פירסם סדרת מאמרים ב'דיילי מייל', בהם האשים את הממשלה הבריטית ביחס של איפה ואיפה. הוא סיפר לקוראיו, שמברומטיס רכש את זכויותיו לפני רוטנברג, ומאחוריו עומדת קבוצה פיננסית בעלת הון של 2 מיליון לירות. אנשי משרד המושבות, וצ'רצ'יל בראשם, העדיפו לתת את הזיכיון לרוטנברג, נציגה של קבוצת תושבים קטנה (היהודים), ובכך היפלו את מברומטיס לרעה.¹⁷

הדיונים המשפטיים בתביעתו של מברומטיס התבססו, כאמור, על חוזה סָבֵר, שלא אושר.

16 ראה הערות פקידי משרד המושבות מנובמבר 1922, CO 733/39/54587.

17 דיילי מייל, 7 בפברואר 1923.

באביב 1923 התברר, שחוזה השלום החדש עם תורכיה עומד להיחתם. ההסתדרות הציונית היתה מודאגת מהשינויים בסעיפים הכלכליים שהוכנסו בטיטת החוזה החדש, שלפיהם תכולט זכות ההפקעה השמורה לממשלה המנדטורית, ושסכסוכים בקשר לזכויות יידונו בבוררות.¹⁸ חוזה השלום החדש עם תורכיה חייב את פקירי משרד המושבות להערכה מחודשת של דרך הטיפול במברוטיס. היה ברור להם, שהזיכיון הירושלמי תקף, וכי עתה יש להחליט, האם להפקיע אותו תוך תשלום פיצויים, או לדרוש ממברומטיס לבצע את הזיכיון.¹⁹ המגעים עם סטברדי הבהירו שוב, שהבעיה היא כספית, וכי הסכומים שהוא דורש הם כה גבוהים שאין לעמוד בהם. לפיכך הוחלט להמשיך במשא-ומתן על-פי חוזה השלום החדש עם תורכיה, שנחתם בסופו של דבר בלואן ב-23 ביולי 1923. משרד המושבות החליט להתייחס אל תביעתו של מברומטיס על-פי סעיף 6 של הפרוטוקול ה-12 של החוזה, ולראות בו זיכיון שלא הופעל. סטברדי דרש להתייחס לזיכיון על-פי סעיף 4 של הפרוטוקול, הדין בזכויות תקפים, שיש לפצות את בעליהם, אם יופקעו.²⁰

בסוף שנת 1923 התבקש מברומטיס להודיע למשרד המושבות, אם בכוונתו לבצע את הזיכיון הירושלמי ובאותו זמן מסרו לי, שאין מכירים בזיכיון שלו ליפו.²¹ בחוזה לואן נקבע כי זכויות שניתנו לאחר פרץ המלחמה (זכיון יפו) יידונו על-פי החוק הבינלאומי (בניגוד לחוזה סבר, שפסל זכויות כאלה).²² מברומטיס הפעיל את קשריו ביוון, והממשלה היוונית הגישה תביעה לבית-הדין הבינלאומי בהאג על-פי סעיף 26 של כתב המנדט, שהזכויות של רוטנברג פגעו בזכויותיו של מברומטיס ביפו ובירושלים.²³

בית-הדין בהאג פסל עצמו מלדון בזיכיון של יפו, אך קבע שהוא יכול לדון בזיכיון הירושלמי.²⁴ במהלך המשפט, שהתקיים בסוף 1924 ותחילת 1925, נמסר גם תצהיר מפורט של ד"ר וייצמן. הוא סיפר בעדותו, שארגונו מייחס חשיבות רבה לפיתוח הכלכלי של ארץ-ישראל, ולפיכך נתנו תמיכה מוסרית וכספית לרוטנברג, אשר הזיכיון נמצא בבעלותו המלאה. להסתדרות הציונית לא היה חלק בזיכיון, והיא מוזכרת בו רק בתוקף סעיף 4 של כתב המנדט, הנותן לה אפשרות לייעץ למימשל בעניינים כלכליים הנוגעים לבית הלאומי היהודי. וייצמן גם סיפר על המגעים שניהל עם מלקולם, שביקש סכום של 375 אלף לירות פיצויים. ההסתדרות הציונית התערכה בפרשת מברומטיס כמתווך ידידותי, כדי לקדם עניינים כלכליים של ארץ-ישראל, ולא כגורם המעוניין להפיק רווחים.²⁵

בפסק-הדין שנתן בית-הדין הבינלאומי בהאג ב-26 במארס 1925, הוא הכיר בזכויותיו של

- 18 ראה מכתב שטיין למשרד החוץ מיום 4 באפריל 1923, CO 733/51/17766. במשרד המושבות העירו, שאין לערב את ההסתדרות הציונית, מפני שהיא איננה מייצגת את רוטנברג.
- 19 דינוים במשרד המושבות מיום 9 במאי 1923, pp. 671-672, CO 733/62.
- 20 ראה תזכיר של שקבורו ובוש, היועץ המשפטי של משרד המושבות, מיום 20 באוקטובר 1923, pp. CO 733/59 542-544. (באותו זמן מצטרף אל תומכיו של מברומטיס חבר הפרלמנט הבריטי פרצייס [Purchase]).
- 21 מכתב משרד המושבות לסטברדי מיום 15 בדצמבר 1923, pp. 733-735, CO 733/62.
- 22 ראה תזכיר של בנטוויץ מיום 12 במארס 1923, pp. 268-274, CO 733/66.
- 23 סעיף 26 של כתב המנדט קובע, שכל סכסוך בין בעלת המנדט ואחת מחברות חבר הלאומים, במידה שלא ייפתר במשא-ומתן, יועבר לבית-הדין הבינלאומי בהאג.
- 24 פסק הדין ניתן ב-20 באוגוסט 1924. ראה פיינברג עמ' 244.
- 25 תצהיר של וייצמן מיום 22 בינואר 1925, pp. 625-632, CO 733/110. ראה גם תצהירו של רוטנברג מיום 28 בינואר 1925, CO 733/108, המאשר כי אין הוא נציג ההסתדרות הציונית, וכי אין הוא מתנגד שיתנו למברומטיס להתחיל בעבודה בירושלים.

מברומטיס בירושלים. הזיכיון נופל תחת סעיף 4 של פרוטוקול חוזה לוזן, כך קבע בית-הדין, ולא תחת סעיף 6, אולם הוא דחה תביעתו של מברומטיס לפיצויים. תת-שר המושבות, אורמסבי-גור קיבל את ההחלטה בברכה, שכן היא שיחררה את ממשלת ארץ-ישראל מכל התחייבות כספית והשאירה בידי מברומטיס את ביצוע הזיכיון, שרווחיותו נמוכה. בהחלטת בית-הדין ניתנה לממשלת ארץ-ישראל הזכות לדרוש ממברומטיס לשנות את תנאי הזיכיון בהתאם לתנאים הכלכליים החדשים; כלומר, הטלת פיקוח על תעריפי החשמל וקביעת תיקרה לרווחיו.²⁶ בעקבות פסק-הדין בהאג, הוחלט להשמיט מזיכיון החשמל של רוטנברג סעיף המתיר לו להפקיע זכויות אחרים תמורת פיצויים; זאת לאחר שהנציב העליון הודיע לו רשמית, שלפי מיטב ידיעתו אין זכויות אחרים תקפים, מלבד זכיון מברומטיס וזכיון החולה.²⁷ באשר לניהול המשא-ומתן להפעלת הזיכיון הירושלמי על-ידי מברומטיס, ביקש רוטנברג, שפקידי הממשלה יגלו יחס נוקשה כלפי מברומטיס; בסיכום הוחלט, שכל המגעים יתנהלו תוך התייעצות עם רוטנברג.²⁸ בסופו של דבר ניתן למברומטיס הזיכיון לאספקת חשמל לירושלים ב-26 בפברואר 1926. את תכניות הפעלת הזיכיון הגיש מברומטיס באפריל, אך קיבל אישור סופי רק בדצמבר 1926. במשך כל אותה תקופה רוטנברג הערים עליו קשיים רבים. מברומטיס האשים את המימשל בסחבת והגיש תביעה נוספת לקבלת פיצויים לבית-הדין בהאג; אולם התביעה נדחתה ב-10 באוקטובר 1927.²⁹

המגעים בין רוטנברג ומברומטיס לא נפסקו כל אותה תקופה. בספטמבר 1926 הגיש רוטנברג הצעה למשרד המושבות, לפיה תשלם ממשלת ארץ-ישראל 30 אלף לירות למברומטיס, ורוטנברג מצדו יוסיף עוד 20 אלף לירות. הבריטים דחו את ההצעה, ופגישות נוספות שקיים רוטנברג עם מלקולם גם הן לא נשאו פרי.³⁰

ההסכם מה-26.2.1926 מאפשר למברומטיס זיכיון לייצור חשמל וחלוקתו ברדיוס של 20 ק"מ מכנסיית הקבר בירושלים לתקופה של 44 שנה, החל מיום 1.1.1928 (כלומר – עד 1.1.1972). תקופה זאת ניתנה להארכה ב-16 שנים נוספות (עד 1.1.1988). בשנת 1930 נחקקה פקודת זיכיון החשמל (ירושלים) שנתנה תוקף לזיכיון ובתוספת לפקודה מופיע ההסכם הנזכר לעיל ושלפיו על מברומטיס היה לייסד חברה שתהיה בעלת הזיכיון בעתיד; ואכן החברה שהוקמה נקראה 'חברת ירושלים לחשמל ולשרות צבורי בע"מ'.

בשנת 1948, לקראת סיום תקופת המנדט, על פי הסכם מ-1.3.1948 בין הנציב העליון ובין החברה, תוקנה פקודת זיכיון החשמל (ירושלים) ובה נקבע שתקופת הזיכיון היא ל-60 שנה החל מה-1.1.1928 (כלומר, אכן, עד 31.12.1987).³¹

26 מכתב אורמסבי-גור מיום 9 באפריל 1925, CO 733/101, p. 672.

27 ראה תזכיר של יאנג ללמברט, סוכן הכתר הראשי, מיום 31 במארס 1925, CO 733/108. סוכני הכתר (Crown Agents) הם הסוכנים המסחריים והכספיים של כל מושבות הכתר. הם קיבלו הוראות מהממשלות המקומיות ונמצאו בפיקוח שר-המושבות (ראה שנתון משרד המושבות, 1921).

28 ראה דיווח על פגישה בין פקידי משרד המושבות ורוטנברג מיום 29 בספטמבר 1925, CO 733/110, pp. 38-39.

29 ראה פיינברג, עמ' 229.

30 ראה דין-וחשבון של משרד המושבות מסוף ספטמבר 1926, CO 733/120, pp. 998-1000.

31 ראה בג"צ 351/80, חברת החשמל מחוז ירושלים בע"מ נגד שר האנרגיה, שפורסם בפקידין של בית המשפט העליון, ל"ה, ב, עמ' 676-677.